

Εἶνε, ἀγαπητοί μου, σήμερα Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς. Αὐριο ἀρχίζει μία νέα περίοδος στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ὀνομάζεται Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ. Τί εἶνε ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ;

Εἶνε διάστημα 40 ἡμερῶν. Ὅσοι πιστεύουν, αἰσθάνονται χαρὰ ποὺ ἔφτασε ὁ καιρὸς αὐτός. Εἶνε μία ἐξαιρετικὴ περίοδος τοῦ ἔτους.

Πιο ἀπλᾶ, Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ εἶνε μιὰ προθεσμία. Ὅσοι εἶνε ἔμποροι καὶ συναλλάσσονται, καταλαβαίνουν. Εἶνε προθεσμία, ἴσως ἡ τελευταία ποὺ μᾶς δίνει ὁ Μεγαλοδύναμος, γιὰ νὰ ἐξοφλήσουμε τὰ χρέη μας. Τὸ δὲ μεγαλύτερο χρέος εἶνε τὰ ἁμαρτήματά μας. Μεγάλη Σαρακοστὴ προθεσμία γιὰ ἐξόφλησι ἁμαρτιῶν.

Τί ἄλλο εἶνε ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ; Εἶνε ἀγώνας. Ἐφτασε ἡ ὥρα, ἀνοίγει τὸ στάδιο, γιὰ νὰ λάβουμε μέρος ὅλοι σὲ πνευματικὸ ἀγῶνα. Ὅχι νὰ κλωτσᾶμε μπάλλες, ἀλλὰ νὰ πολεμήσουμε τοὺς τρεῖς μεγάλους ἐχθρούς μας. Κι αὐτοὶ εἶνε· ὁ διεφθαρμένος ἑαυτός μας, ὁ κόσμος ποὺ μᾶς περιβάλλει μὲ τὰ θέλητρα καὶ ὅλη τὴ γοητεία του, καὶ ὁ σατανᾶς ἢ ἑωσφόρος. Καλοῦμεθα λοιπὸν νὰ ἀγωνιστοῦμε ἐναντίον αὐτῶν, νὰ νικήσουμε, καὶ νικηταὶ νὰ φθάσουμε στὴν Κυριακὴ τῶν Βαῖων, νὰ κρατήσουμε στὰ χέρια τὰ βᾶια, νὰ προσκυνήσουμε τὸ Χριστὸ καὶ νὰ ποῦμε κ' ἐμεῖς «Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου» (Μᾶρκ. 11,9).

Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ τί ἄλλο εἶνε; Εἶνε μιὰ σκάλα μὲ 40 σκαλοπάτια. Τὸ πρῶτο σκαλοπάτι εἶνε αὐριο, μὲ τὴν προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας μας ποὺ λέει «Κύριε, τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν γενοῦ...» (Μέγ. Ἀπόδ.), καὶ τὸ τελευταῖο σκαλοπάτι εἶνε τὸ Μέγα Σάββατο ποὺ φωνάζουμε «Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρίνον τὴν γῆν...» (Ψαλμ. 81,8· Τριῶδ. Μ. Σάβ. Ἑσπ.).

Συμβαίνει, αγαπητοί μου, λέγει ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, συχνά ο άνθρωπος στον κόσμο να φοβάται πολύ. Φοβάται μη αρρωστήσει, μη πάθει κάτι άσχημο, μη του κάνουν κακό, μη δεν επιτύχει, μη δεν προοδεύσει, μη εκτεθεί, μη δεν τιμηθεί, μη δεν αναγνωρισθεί. Για τη σωτηρία της αθάνατης ψυχής του δεν πολυνοιάζεται, δεν φοβάται, δεν αγωνιά, μόνο ελπίζει στον Πολυεύσπλαγχο Θεό, αν βέβαια πάλι νοιάζεται και ενδιαφέρεται. Δεν αγαπά πολύ τη σωτηρία του φαίνεται σήμερα ο άνθρωπος. Γιατί άραγε;

Τί είναι αυτό που τον κάνει ν' αμαρτάνει εύκολα και να μετανοεί δύσκολα; Είναι τόσο δύσκολο ν' αλλάξει ο άνθρωπος; Είναι υποτιμητικό να ζητήσει συγχώρεση; Είναι αναξιοπρεπές να ταπεινωθεί; Τον ομιλητή παρακαλώ καλείσθε ν' ακούσετε ως αδελφό σας, ως συναγωνιστή και όχι σαν αυστηρό δάσκαλο. Θα προσπαθήσει ν' απαντήσει στα βασικά και καιρία παραπάνω ερωτήματα. Θα χρησιμοποιήσει προς τούτο την απaráμιλλη Αγία Γραφή, τη θεοκίνητη Πατρολογία και τον μυροβόλο Συναξαριστή.

Το κήρυγμα της Εκκλησίας είναι, θα πρέπει πάντα να είναι, περί μετανοίας. Αυτό ήταν το κήρυγμα όλων των προφητών της Π. Διαθήκης έως του Τιμίου Προδρόμου, αυτό ήταν και του Χριστού. Η μεάνοια δημιουργεί το κατανοκτικό κλίμα της ελεύσεως της βασιλείας του Θεού, της θεωρίας του Θεού, της συναντήσεως με Αυτόν. Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ο Αγιορείτης, ο διαπρύσιος κήρυκας της χάριτος και του φωτός, λέγει χαρακτηριστικά πως η αληθινή μεάνοια είναι αρχή, μέση και τέλος της εν Χριστώ πνευματικής ζωής. Όλοι μα όλοι έχουμε ανάγκη μετανοίας, γιατί ουδείς αναμάρτητος. Η πνευματική ζωή αρχίζει οπωσδήποτε με τη μεάνοια. Το έργο της δεν παύει ποτέ. Ο Μ. Βασίλειος λέγει πως όλος ο ανθρώπινος βίος είναι προς μεάνοια. Ο ατελής άνθρωπος θέλει συνεχή αγώνα για να πλησιάσει τον Παντέλειο Θεό. Ατέλεστος η τελειότητα θα πει ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης. Δεν υπάρχουν νιρβάνα στην Ορθοδοξία, όπου παύεις τον αγώνα και επαναπαύεσαι μακάρια. Ο αγώνας είναι έως του τάφου, ασταμάτητος, αδιάκοπος.

Ο μεγάλος δογματικός πατήρ της Εκκλησίας μας άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός λέγει πως μεάνοια σημαίνει επάνοδο από το παρά

Ποῖος εἶναι ὁ λόγος πού μᾶς ἐπλασε ὁ Θεός; Τὴν ἀπάντησιν μᾶς τὴν δίδει ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής: «Ὁ Θεός μᾶς ἐδημιούργησε, διὰ νά γίνωμε κοινωνοὶ τῆς Θείας Φύσεως καὶ μέτοχοι τῆς αἰδιότητός Του καὶ νά ἀναδειχθοῦμε ὁμοιοὶ Του μέ τὴν κατὰ Χάριν θέωσιν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἔχουν συσταθῆ καὶ παραμένουν ὅλα τὰ ὄντα καὶ ἔχουν παραχθῆ καὶ γίνει ὅλα τὰ μὴ ὄντα»(1).

Διὰ νά μὴ χάσωμε τὴν μεγίστην αὐτὴν δωρεάν τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, πρέπει νά θεραπευθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς μας, πού εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ἡ ἁμαρτία δέν εἶναι μία λανθασμένη ἢ μία ἄτοπη κίνησις πού κάνει ὁ ἄνθρωπος καὶ πού διὰ νά τὴν διορθώσῃ χρειάζεται μία τυπικὴ «συγγνώμη». Ἡ ἁμαρτία εἶναι μία κίνησις ἀντίθετη πρὸς τὸ Θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀνταρσία πνευματικὴ κατὰ τοῦ Θεοῦ! Ἡ κάθε ἁμαρτία εἶναι μία μικρὴ ἐπανάστασις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος διαχωρίζεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπομακρύνεται, φεύγει ἀπὸ τὴν Χάριν τῆς Ἐκκλησίας, ἀποξενώνεται, ἀπομονώνεται, καταστρέφεται, τελικὰ νεκρώνεται. Ὅποτε, ἀκολουθεῖ ὁ σκοτισμὸς τοῦ νοῦ καὶ ἡ νέκρωσις τῶν πνευματικῶν δυνάμεων. Ἡ ἁμαρτία εἶναι κίνησις θεομαχίας. Εἶναι θεομάχος, δηλαδὴ εἶναι ἐαυτομάχος, βλάπτει, ἀρρωσταίνει καὶ καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν μας.

Ὁ πρῶτος πού ἁμάρτησε εἶναι ὁ Διάβολος: «...ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει...» (Α΄ Ἰωάν. γ', 8). Κανένας δέν εἶχε ἁμαρτήσῃ πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Ἁμάρτησε μέ τὴν ἰδικὴν του προαίρεσιν καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον του ὠνομάσθηκε "διάβολος". Ἐνῶ ἦταν ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, κατήντησε νά διαβάλλῃ, δηλαδὴ νά συκοφαντῇ τὸν Θεόν εἰς τοὺς Πρωτοπλάστους. Αὐτὸς ὠδήγησε τὸν προπάτορα Ἀδάμ εἰς τὴν παρακοὴν καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν.

Τὸ ἔργον τοῦ φθονεροῦ ἐχθροῦ μας Διαβόλου εἶναι τὸ νά μᾶς σπρώχνῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Διάβολος, μετὰ τὴν πτώσιν του, ὠδήγησε πολλοὺς εἰς τὴν ἀποστασίαν. Αὐτὸς σπέρνει τίς ἁμαρτωλές ἐπιθυμίας εἰς ὅσους τὸν ἀκολουθοῦν. Ἀπὸ αὐτόν προέρχονται ἡ μοιχεία, ἡ πορνεία καὶ κάθε ἄλλο κακό. Ἀλλὰ δέν ἠμπορεῖ νά μᾶς κάμῃ νά ἁμαρτήσωμε, ἐάν ἐμεῖς δέν θέλωμε. Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπεύθυνος, ἐάν θά ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστόν ἢ τὸν δαίμονα.

Ἡ ἁμαρτία εἶναι παράλογη, ἀφύσικη, ἀντίθετη καὶ δημιουργεῖ ἀποσύνθεσιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ ἀποσύνδεσιν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ ἁμαρτία εἶναι, θά λέγαμε, ἡ λογικὴ τοῦ δαίμονα, πού εἶναι ἰδιαίτερα ὑπουλός, πονηρός, πανοῦργος, τεχνίτης, πλᾶνος, εὐφυής, ἔμπειρος καὶ μέγας ἀπατεῶνας... Ἡ βᾶσις τῆς ἁμαρτίας, κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰουστίνον Πόποβιτς, εἶναι νὰ γίνωμε θεοὶ δίχως Θεόν, μόνοι μας. Ἡ αὐτοθέωσις αὐτὴ εἶναι ἀντίθετη, ἀντίχριστη, δαιμονιώδης.

Ἡ συνάντησις τῆς ψυχῆς μέ τὴν ἁμαρτίαν γεννᾷ τὰ πάθη. Ἡ συνήθεια τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὡς πορνεία μέ τὸν δαίμονα, κατὰ τὸν Ὅσιον Μακάριον. Τὰ πάθη, κατὰ τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, εἶναι δαιμονοκίνητα καὶ ὁ ἁμαρτωλός εἶναι κατὰ ἕναν τρόπον δαιμονισμένος. Ἡ παραμονὴ εἰς τὴν ἁμαρτίαν τυφλώνει τὴν ψυχὴν, τὴν σκοτεινιάζει, τὴν ἀρρωσταίνει, τὴν τραυματίζει, τὴν θανατώνει. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὁ ἁμαρτωλός ἐμπαίζεται ἀπὸ τοὺς δαίμονας. Ἡ ἁμαρτία σκοτίζει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι τὸ βασιλικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ὁ ἡγεμόνας νοῦς, πού ὀρᾷ τὸν Θεόν, κατὰ τοὺς Ἁγίους Πατέρας. Ἔτσι, ὁ ἡγεμόνας νοῦς γίνεται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας. Τὸν κυριεύουν τότε ἄτοποι, ἀκάθαρτοι, πονηροὶ λογισμοί. Ἀσχολεῖται μόνον μέ τὰ κοσμικά, τὰ γήινα, τὰ φθαρτά. Τὸν αἰχμαλωτίζει τὸ κακό. Νομίζει πὼς ζεῖ. Ἀλλά, ἀπλῶς ὑπάρχει. «Ζεῖ» νεκρός, εἶναι νεκρός ψυχικά. Ἡ ἁμαρτία διέβρωσε τὴν ψυχὴν του, τὴν ἀποδυνάμωσε.

Ἡ κακία εἶναι ξένη πρὸς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς. Ἡ τροπὴ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν εἶναι ἐντελῶς ἐκούσια, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πλήρους ἐλευθερίας. Τὸ κακό εἶναι ἠθελημένο, ἐπιλεγμένο καὶ πραγματοποιημένο ἐκούσια ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κυρίως ὑπεύθνη γιὰ κάθε ἁμαρτία. «Ἀναίτιος τοῦ κακοῦ ἡ θεία Αὐτοαγαθότητα», λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος. Καὶ ὁ ἄββᾶς Ἰσαάκ μᾶς λέγει, ὅτι «κανένα κακό ἔξω ἀπὸ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου δέν ὑπάρχει».

Ἡ ἁμαρτία εἶναι θανάσιμη ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δέν εἶναι ἀθεράπευτη. Ἡ θεραπεία της εἶναι ἡ μετάνοια.

Μετάνοια εἶναι ἡ τελεία ἀποστροφή τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ πορεία ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Θεόν. Δίχως μετάνοια κανεὶς δέν ἔμπορεῖ νὰ σωθῇ. Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει πὼς ἀρχὴ μετανοίας εἶναι ἡ ἀποχὴ τοῦ κακοῦ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας εἶναι ἀρχὴ τῆς

σωτηρίας μας. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς λέγει πὼς ἡ μετάνοια ἀρχίζει μὲ τὴν αὐτομεμψίαν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς κακίας. Δέν ἤμπορεῖ ποτέ κανεὶς νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ προοδεύσῃ πνευματικά εἰς τὰ ὑψηλά καὶ τέλεια, ἂν δέν ἀγγίξῃ τὴν ἀρχὴν τῶν ἀρετῶν, τὴν μετάνοια.

Μετάνοια δέν εἶναι ἡ ἠθικιστικὴ θεώρησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, πού προσπάθησαν μερικοὶ νὰ φέρουν ἀπὸ τὴν Δύσιν καὶ νὰ προβάλλουν εἰς τὸν χῶρον τῶν Ὁρθοδόξων. Εἰς ὀλόκληρον τὴν Πατερικὴν Παράδοσιν τονίζεται, ὅτι ἡ μετάνοια δέν ἐξαντλεῖται εἰς ὀρισμένας ἀντικειμενικὰς βελτιώσεις τῆς συμπεριφορᾶς, οὔτε εἰς τύπους καὶ σχήματα ἐξωτερικά, ἀλλὰ ἀναφέρεται εἰς μίαν βαθυτέραν καὶ ὀλοκληρωτικὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀνθρώπου. Δέν εἶναι μία ἀπλὴ συντριβὴ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν διαπράξεως κάποιας ἁμαρτίας. Δέν εἶναι μία νομικὴ διαδικασία πού ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ κάποια αἰσθήματα ἐνοχῆς. Οὔτε μία τυπικὴ ἐξομολόγησις πού κάνει κάποιος πρὶν τῆς μεγάλης ἐορτῆς ἢ κάτω ἀπὸ σκληρὰς ψυχολογικὰς συνθῆκες. Ἡ μετάνοια δέν εἶναι ἀπόφασις στιγμῆς, προσωρινὴ δοκιμαστικὴ ἀλλαγὴ, ψυχολογικὴ ἀνανέωσις, ἀπλὴ νομικὴ πρᾶξις, ἠθικιστικὴ διόρθωσις καὶ ἐπιτόλαιο πείραμα. Εἶναι γενναία πρᾶξις ζωῆς, ἐπιδιώξις ὀρθοῦ βίου, ἤθους καὶ ὕφους καὶ ἐκκλησιολογικῆς, ὑγιοῦς, γνησίας, ἀνόθευτης, ἱερῆς καὶ νοηματισμένης βιοτῆς.

Ἡ μετάνοια ἀλλάζει ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον ψυχοσωματικά. Εἶναι μία μόνιμη πνευματικὴ κατάστασις, πού σημαίνει σταθερὰν κατεύθυνσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν καὶ συνεχῆ διάθεσιν διὰ ἀνορθώσιν, θεραπείαν καὶ ἀνάληψιν τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος. Εἶναι τὸ νέο φρόνημα, ἡ νέα σωστὴ πνευματικὴ κατεύθυνσις, πού πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου.

Μετάνοια εἶναι ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς, ἡ ἄρνησις τῆς ἁμαρτίας μὲ ὅλην μας τὴν καρδίαν, ἡ ἀλλαγὴ νοοτροπίας. Δηλαδή, νὰ νοιώσωμε μὲ ὅλην μας τὴν ὕπαρξιν, ὅτι ὁ δρόμος πού ἀκολουθοῦμε δέν ὀδηγεῖ πουθενά καὶ νὰ θελήσωμε νὰ ἐπιστρέψωμε εἰς τὸν Θεόν.

Μετάνοια σημαίνει ἀλλάζω νοῦν, ἀλλάζω τρόπον σκέψεως, γίνομαι καινούργιος ἄνθρωπος καὶ ἐπομένως ἀλλάζω πορείαν. Δέν ἀκολουθῶ αὐτό πού ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι εἶναι τὸ συμφέρον μου, ἀλλὰ

παραδίδω τόν ἑαυτόν μου εἰς τόν Θεόν διά νά μέ καθοδηγήσῃ. Εἶναι μῖσος διά τόν Διάβολον, τά πάθη καί τίς ἀδυναμίες μας, δυνατή ἀπόφασις νά μήν ξαναπέσωμε εἰς τά ἴδια. Νά συναισθανθοῦμε τήν ἀμαρτωλότητα καί τήν ἀθλιότητά μας. Νά νοιώσωμε σεισμόν ἀληθινῆς μετανοίας. Ἐάν δηλαδή δέν μισήσωμε τήν ἀμαρτίαν καί ἐάν δέν πονέσωμε διά τό κακόν πού ἐκάναμε εἰς τήν ψυχήν μας καί εἰς τās ψυχάς τῶν ἄλλων καί δέν ἀλλάξωμε ζωήν, τότε ἡ μετάνοιά μας δέν εἶναι ἀληθινή. Δέν εἶναι κἄν μετάνοια. Δέν εἶναι τίποτα.

Λέγει ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός: «Ὅλοι οἱ πνευματικοί, οἱ Πατριάρχες, οἱ Ἀρχιερεῖς καί ὅλος ὁ κόσμος νά σέ συγχωρήσουν, εἶσαι ἀσυγχώρητος, ἐάν δέν μετανοήσῃς ἔμπρακτα». Νά μισήσωμε τήν ἀμαρτίαν καί νά ἀγαπήσωμε τήν ἀρετήν. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει: «Οὐ γάρ ἐν ῥήμασιν ἡμῶν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ εὐσέβεια». Δηλαδή, ἡ εὐσέβειά μας δέν μένει εἰς τά λόγια, ἀλλά εἰς τά πράγματα. Δέν στηρίζεται εἰς τά λόγια, ἀλλά εἰς τίς πράξεις. Ἡ μετάνοια δέν ἔχει σχέσιν μέ τήν ἐπιφάνειαν, ἀλλά μέ τό βῆθος.

Μετάνοια εἶναι ἡ δυναμική μετάβυσις ἀπό τήν παρά φύσιν κατάστασιν τῶν παθῶν καί τῆς ἀμαρτίας εἰς τήν κατάστασιν τῆς ἀρετῆς καί τοῦ κατὰ φύσιν. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός λέγει: «Μετάνοια σημαίνει ἐπάνοδον ἀπό τό παρά φύσιν εἰς τό κατὰ φύσιν καί ὁδεύσιν πρός τό ὑπέρ φύσιν. Εἶναι πορεία ἀπό τό "κατ' εἰκόνα" εἰς τό "καθ' ὁμοίωσιν"». Ὁ Ἀδάμ πλάσθηκε ἀπό τόν Πανάγαθον Θεόν "κατ' εἰκόνα" καί "καθ' ὁμοίωσιν" Του. Τό "κατ' εἰκόνα" τοῦ δόθηκε ἀμέσως. Τό "καθ' ὁμοίωσιν" θά ἔπρεπε ὁμως νά τό καλλιεργήσῃ ἐλεύθερα καί φιλότιμα ὁ ἴδιος, τῇ συνεργείᾳ βέβαια τῆς Θείας Χάριτος. Ἡ κατάκτησις τοῦ "καθ' ὁμοίωσιν" ἀποτελεῖ τόν ἀγιασμόν, τήν χαρίτωσιν, τήν τελείωσιν, τήν κατὰ Χάριν θέωσιν. Ὁ ἄνθρωπος ζῶντας εἰς τό σκοτάδι τῆς ἀμαρτίας καί ἀγνοῶντας τήν ὠραιότητα τῆς Θείας ζωῆς, δέν ἠμπορεῖ νά καταλάβῃ τήν διαφοράν μεταξύ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καί τῆς θεανθρωπίνης ζωῆς καί νά δῇ τήν πνευματικὴν του ἐρήμωσιν. Ἡ μετάνοια ἐλευθερώνει καί δέν ὑποδουλώνει τόν ἄνθρωπον. Ὅσον ὁ πιστός βαθαίνει εἰς τήν μετάνοιαν, τόσον περισσότερο αἰσθάνεται τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καί βιώνει τήν ἐλευθερίαν.

Λέγει ὁ Ἱερός Χρυσόστομος: «Κι ἂν ἀκόμη κάθε ἡμέρα ἀμαρτάνῃς, κάθε ἡμέρα μετανόει». Καί ἀπαντοῦσαν οἱ ἀκροατές του: «Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εἶναι δυνατόν νά μετανοήσῃ κανεὶς καί νά σωθῇ;». Καί ἀπαντοῦσε ὁ Ἱερός Πατήρ: «Ἀσφαλῶς ναί. Ἀπό ποῦ

εἶναι φανερόν; Ἀπό τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου σου. Μόνη ἡ μετάνοιά σου δέν ἀρκοῦσε. Μέτρον εἰς τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ δέν ὑπάρχει. Ἡ ἰδική σου κακία ἔχει μέτρο. Σκέψου ἕναν σπινθῆρα πού ἔπεσε εἰς τό πέλαγος· μήπως ἤμπορεῖ νά μείνη ἐκεῖ ἢ νά φανῆ; Ἔτσι εἶναι καί ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι εἰς τήν ἀμαρτίαν, ἢ καλύτερα, οὔτε τόσον, ἀλλά πολύ περισσότερον. Διότι, τό πέλαγος κι ἂν ἀκόμη εἶναι μεγάλο, ἔχει ὄρια, ἐνῶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπεριόριστη»(2).

Ὅσον ἀμαρτωλός καί νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει ποτέ νά ἔρχεται εἰς ἀπόγνωσιν. Ἄν θελήσῃ νά μετανοήσῃ, ὄχι μόνον σώζεται, ἀλλά καί ἅγιος δύναται νά γίνῃ. Ποτέ νά μήν ἀπελπίζώμεθα. Ἀλλά καί νά μήν ἀδιαφοροῦμε. Ὁ Διάβολος θέλει νά μᾶς φέρῃ, εἴτε εἰς ἀπόγνωσιν διά νά μήν σηκωθοῦμε ποτέ ἀπό τήν ἀμαρτίαν, νά μᾶς διασύρῃ καί νά μᾶς σύρῃ αἰωνίως εἰς τούς κόλπους του, εἴτε νά μᾶς ρίξῃ εἰς ἀδιαφορίαν καί εἰς ραθυμίαν διά νά μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τήν πτώσιν. Ὁ ληστής μετά ἀπό τόσες ἀμαρτίες δέν ἔπεσε εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλά μετενόησε καί ἔγινε ὁ πρῶτος πολίτης τοῦ Παραδείσου. Δέν ὑπάρχει καμμία ἀμαρτία πού νά μήν σβῆνεται μέ τήν μετάνοιαν. Κανείς ποτέ νά μήν ἀπελπίζεται διά τήν σωτηρίαν του ἀρκεῖ νά μετανοήσῃ.

Ἐρωτοῦσαν τόν Ἱερόν Χρυσόστομον: «Εἶναι δυνατόν νά μετανοήσῃ κανείς καί νά σωθῆ, ἂν ὄλην τήν ζωήν του τήν ἐπέρασεν μέσα εἰς τās ἀμαρτίας; Σώζεται ἐάν μετανοήσῃ;»(3). Καί ἀπαντοῦσε ὁ Ἱερός Πατήρ: «Ἀσφαλῶς καί βεβαίωτατα σώζεται. Ὁ Κύριός μας ἔχει τήν δύναμιν νά ἐξαλείφῃ τὰ ἀμαρτήματα εἰς τέτοιον βαθμόν, ὥστε οὔτε ἴχνος νά μήν μείνῃ. Εἰς τήν περίπτωσιν τῶν ἰατρῶν τοῦ σώματος, αὐτό μερικέσ φορές εἶναι ἀδύνατον. Ἐνῶ τό τραῦμα θεραπεύεται, ἡ οὐλή μένει. Ὁ Θεός ὅμως, ὅταν ἐξαλείφῃ τὰ ἀμαρτήματα, οὔτε οὐλή ἀφήνει, οὔτε ἴχνος ἐπιτρέπει νά μείνῃ, ἀλλά μαζί μέ τήν ὑγείαν χαρίζει καί τήν ὁμορφίαν, μαζί μέ τήν ἀπαλλαγὴν τῆς τιμωρίας δίδει καί τήν δικαιοσύνην καί κάμει ἐκεῖνον πού ἔχει ἀμαρτήσῃ ἴσον μέ ἐκεῖνον πού δέν ἔχει ἀμαρτήσῃ. Διότι, ἐξαλείφει ἐντελῶς τό ἀμάρτημα, σάν νά μήν ἔγινε. Τόσο τέλεια τό ἐξαλείφει, χωρίς νά μένῃ οὔτε οὐλή, οὔτε ἴχνος, οὔτε σημάδι ἀποδεικτικό, οὔτε δεῖγμα»(4).

Ὁ Προφήτης Ἡσαΐας βροντοφωνάζει: «Καί δεῦτε διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος· καί ἐάν ᾧσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα

λευκανῶ· ἐάν δέ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ» (Ἦσ. α', 18). Δηλαδή, καί ἀφοῦ μετανοήσετε, ἐλάτε νά συζητήσωμε καί νά λογαριασθοῦμε, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ. Καί εἰς περίπτωσιν ἀκόμη πού οἱ ἁμαρτίες σας θά εἶναι σάν τό ἐλαφρῶς κόκκινο χρῶμα, θά τίς λευκάνω σάν τό χιόνι· καί ἐάν ἀκόμη εἶναι σάν τό βαθύ κόκκινο χρῶμα, θά τίς λευκάνω σάν τό ἄσπρο μαλλί τῶν προβάτων.

Λέγει ὁ Ἱερός Χρυσόστομος, σχολιάζοντας τό ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἦσαία: «Βλέπετε ἐάν κάπου ὑπάρχη οὐλή ἢ ρυτίδα μαζί μέ τό χρῶμα τῆς καθαρότητος; Μήπως ὑπάρχουν κάπου μαυράδια ἢ λεκέδες; Πουθενά δέν φαίνονται. Ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, ὅταν τό ζητήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐξαλείφει τά πάντα»(5).

Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος τονίζει πῶς ἡ μετάνοια δύναται νά ἐπαναφέρῃ τόν μετανοοῦντα σέ μεγαλύτερη καθαρότητα καί ἀπό τήν πρό τῆς ἁμαρτίας κατάστασιν. Ἡ μετάνοια εἶναι βάπτισμα μετά τό Βάπτισμα, Χάρις μετά τήν Χάριν.

Λέγει ἐπίσης ὁ Ἱερός Χρυσόστομος: «Ἄφεσις ἁμαρτιῶν σημαίνει πηγὴ σωτηρίας καί βραβεῖον μετανοίας. Ἡ μετάνοια εἶναι θεραπευτικόν ἰατρεῖον τῆς ἁμαρτίας· εἶναι δῶρον οὐράνιον, δύναμις θαυμαστή, δύναμις πού μέ τήν Θεῖαν Χάριν νικάει ὅλα τά κακά ἀποτελέσματα τῆς παραβάσεως τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐντολῶν. Δι' αὐτό, δέν ἀπορρίπτει τόν πόρνον, δέν διώχνει τόν μοιχόν, δέν κατακρίνει τήν μοιχαλίδα, δέν ἀποστρέφεται τόν μέθυσον, δέν σιχάινεται τόν εἰδωλολάτρη, δέν ἀπομακρύνει τόν ὑβριστήν, δέν διώχνει τόν βλάσφημον, οὔτε τόν ἀλαζόνα, ἀλλά ὅλους τούς μεταβάλλει· διότι ἡ μετάνοια εἶναι χωνευτήριον τῆς ἁμαρτίας»(6).

Μέ τήν μετάνοιαν, ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νά ξανασηκωθῇ ἀπό τήν πτώσιν του, νά θεραπεύσῃ τίς πληγές του καί νά συνεχίσῃ τήν δύσκολην πορείαν του. Ἡ μετάνοια ἐξαφανίζει τά δάκρυα τῆς δυστυχίας, τίς ἐνοχές, τούς φόβους, τήν ἀπόγνωσιν, μᾶς δίδει παρησΐαν πρὸς τόν Θεόν καί ἀλλάζει ὄντολογικά τήν μεταπτωτικὴν φύσιν.

Διὰ νά εἶναι ἀληθινή ἡ μετάνοια, θά πρέπει νά εἶναι ἔμπρακτη. Ἡ ἀληθινή ἔμπρακτη μετάνοια, ἔχει ὀνομασθῇ ἀπό τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας «δεύτερο Βάπτισμα» ἢ «ἀνανέωσις τοῦ Βαπτίσματος». «Ἡ ἔμπρακτη μετάνοια, λέγει ὁ Ἱερός Χρυσόστομος, ἔχει ἄμεση

εὐεργετική ἐπίδρασι, πρῶτα εἰς τοὺς οἰκείους, τὴν οἰκογένειαν, καὶ μετὰ εἰς τοὺς συνανθρώπους, εἰς τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν περιβάλλον, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους. Ὅλοι διδάσκονται καὶ ὅλοι σιωπηλὰ παροτρύνονται εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἐπειδὴ ἡ μετάνοια δέν εἶναι ἔργον μόνον μίας ἡμέρας, ἀλλὰ συνεχῆς καὶ ἰσόβιος, αὐτὸ ἔχει ὡς συνέπεια νὰ μεταμορφώνεται ὁ μετανοῶν μέ τὰ δάκρυα πού χύνει, τὸ πένθος καὶ τὴν συντριβὴν πού καλλιεργεῖ καὶ τὸν καθημερινὸν ἀγῶνα πού διεξάγει, μέ νηστεία, ἀγρυπνία, προσευχή, ἐγκράτεια, Θεία Κοινωνία, μέ προσοχή εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἱερά μελέτη, φιλεύσπλαχνη ἐλεημοσύνη, κλπ. Ἡ μετάνοια ἐπιδρᾷ πολὺ εὐεργετικά, διὰ τῆς Χάριτος, εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, ἀκόμη καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Οἱ καρποὶ τῆς ἀληθινῆς μετανοίας εἶναι πάντοτε φανεροὶ καὶ ὠφέλιμοι».

Μέ τὰ ἔργα μετανοεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὄχι μέ τὰ λόγια. Λέγει ὁ Προφήτης Ἡσαΐας: «Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν» (Ἡσ. α', 16). Δηλαδή, λουσεῖτε διὰ τοῦ πνευματικοῦ λουτροῦ τῆς μετανοίας, γίνετε καθαροὶ, ἀφαιρέσετε τίς πονηρίες ἀπὸ τίς ψυχές σας, ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται ἀκάθαρτες αὐτές μπροστά στά μάτια μου, παύσατε ἀπὸ τίς πονηρίες σας. Καὶ σχολιάζει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Ἀφοῦ λέγει ὁ Προφήτης Ἡσαΐας "ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν", διατί προσθέτει καὶ "ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου"; Δέν ἦταν ἀρκετό τὸ πρῶτο μέρος τῆς προτάσεως;». Καὶ ἐξηγεῖ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος: «Ὁ ἄνθρωπος βλέπει εἰς τὸ πρόσωπον, ἐνῶ ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν».

Ἡ μετάνοια πρέπει νὰ εἶναι οὐσιαστική καὶ ἔμπρακτος καὶ ὄχι ὑποτυπώδης, μόνον μέ λόγια, δηλαδή διὰ τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀνθρώπων. Διαφορετικά βλέπουν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ διαφορετικά ὁ Θεός. Λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «Εἶδα ἄνθρωπον πού φανερά ἀμάρτησε, ἀλλὰ μυστικά μετενόησε. Καὶ αὐτόν πού ἐγὼ τόν κατέκρινα ὡς ἀνήθικον, ὁ Θεὸς τόν θεωροῦσε ἄγνόν, διότι μέ τὴν μετάνοιάν του τόν εἶχε ἐξευμενήσει πλήρως».

Εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὁ ἕνας, μικρὸς ἢ μεγάλος, θά κρίνεται πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Εἰς τὴν μέλλουσαν ὁμως ζωὴν, οἱ πολλοί, δηλαδή οἱ πάντες, θά κριθοῦμε ἀπὸ τὸν Ἐναν! Τὸν Θεόν. Ἡ

ἀπόφασις διὰ τούς πολλούς θά εἶναι τότε ἡ ἐτυμηγορία τοῦ Ἐνός. Ἐδῶ, εἰς αὐτήν τήν ζωήν, οἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων διὰ τούς ἄλλους στηρίζονται σέ ὅ,τι βλέπουν μόνον ὡς θεατές. Ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ δι' ὄλους μας ὁμως, βασιίζεται εἰς ὅσα Ἐκεῖνος γνωρίζει, ὡς τέλειος καρδιογνώστης.

Ἡ μετάνοια εἶναι ἀρχή καί τέλος τῆς κατὰ Χριστόν πολιτείας καί σκοπός αὐτῆς τῆς ζωῆς. Δι' αὐτό, εἶναι ἐπόμενο ὅλα νά θεωροῦνται ἀπό αὐτήν καί νά παίρνουν ἀξία ἢ ἀπαξία σέ σχέσι μέ αὐτήν. Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος τήν θεωρεῖ ἀναβαπτισμόν, νέαν συνθήκην μέ τόν Θεόν, ἐνδυνάμωσιν κατὰ τῆς ἀπελπισίας, λογισμόν αὐτοκριτικῆς καί αὐτοκατακρίσεως, ἐμπιστοσύνην εἰς τόν Θεόν καί ἀπόλυτην ἐλπίδα, συνδιαλλαγήν καί ἀγαθοεργίαν, καθαράν συνείδησιν, ὑπομονήν εἰς τάς θλίψεις, ἀντοχήν εἰς τήν νηστείαν, νέκρωσιν τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τόν Ἅγιον Γρηγόριον τόν Παλαμᾶν, διὰ νά ἔλθῃ εἰς μετάνοιαν, φθάνει προηγουμένως εἰς ἐπίγνωσιν «τῶν οἰκείων πλημμελημάτων» καί μεταμελεῖται ἐμπρός εἰς τόν Θεόν, εἰς τόν ὁποῖον καταφεύγει «ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ». Ἀφήνει τόν ἑαυτόν του εἰς τό πέλαγος τῆς εὐσπλαχνίας Ἐκεῖνου καί πιστεύει, ὅπως ὁ ἄσωτος, ὅτι εἶναι ἀνάξιος νά ἐλεηθῇ ἀπό τόν Θεόν καί νά ὀνομάζεται υἱός Του. Καί ὅταν, μέ τήν ἐπίγνωσιν καί τήν συναίσθησιν τῆς ἀμαρτωλότητος, ἐλκύσῃ ἐπάνω του τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, παίρνει τελείαν τήν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν του μέ τήν αὐτομεμφίαν καί τήν ἐξομολόγησιν.

Ἡ Ἱερά Ἐξομολόγησις εἶναι καρπός τῆς μετανοίας καί τελικός σκοπός της εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ πιστοῦ εἰς τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Θεῖαν Κοινωνίαν. Ἡ Μετάνοια σώζει καί μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τήν Θεῖαν Κοινωνίαν, πού δίδεται «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον». Ὅσες καλές πράξεις καί νά κάνωμε, ὅσες ἐλεημοσύνες, κλπ., ἐάν δέν πηγαίνωμε εἰς τήν ἐκκλησίαν, ἐάν δέν συμμετέχωμε ἐνεργά εἰς τήν Θεῖαν Λατρείαν, ἐάν δέν προσερχώμεθα εἰς τό Ποτήριον τῆς Ζωῆς, καί ἐάν πρίν ἀπό αὐτό δέν ἐξομολογούμεθα, δέν κερδίζομε τίποτα.

Ἐξομολόγησις εἶναι ἡ εἰλικρινής καί καθαρῆ ἐξαγόρευσις τῶν πτώσεων, τῶν ἀμαρτιῶν καί τῶν λογισμῶν. Εἶναι ἕνας ἐμετός πνευματικός. Κάνομε ἐμετό μέ πόνον ψυχῆς ὅσον δηλητήριον τῆς

ἀμαρτίας ἔχομε πει, ὅ,τι σάπιο ἔχομε φάγει.

Ἡ σωστή ἐξομολόγησις εἶναι ἀνανέωσις τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, εἶναι ἡ συμφωνία μέ τόν Θεόν, μέσω τοῦ Πνευματικοῦ Πατρός, διά μιάν καινούργιαν ζωήν. Ἡ εἰλικρινής ἐξομολόγησις καί ἡ ἐξαγόρευσις ὄλων τῶν λογισμῶν καί τῶν ἀμαρτημάτων, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τήν ἀποστροφήν πρός τήν ἀμαρτίαν καί εἰς τόν πόθον ἀγίας ζωῆς. Μέ τήν ἐξομολόγησιν θά βιώσωμεν τήν ἀληθινήν ἐλευθερίαν καί λύτρωσιν, τήν ὁποίαν κανεῖς ἄλλος δέν ἠμπορεῖ νά μᾶς τήν προσφέρῃ. Οὔτε ἰατρός, οὔτε ψυχαναλυτής, οὔτε φίλος, συγγενής, κλπ. Μέ τήν ἐξομολόγησιν δέν θεραπεύονται μόνον οἱ θανάσιμες πληγές πού προκαλοῦν οἱ ἀμαρτίες, ἀλλά καί ὅ,τι προκαλεῖ κατάθλιψιν, ἄγχος, ἀνασφάλειαν, ἀνησυχίαν, φοβίαν, ἀγωνίαν καί οἰεσδήποτε ἄλλες νοσηρές ψυχοσωματικές καταστάσεις. Ἀρκεῖ νά ὑπάρχῃ ἀληθινή συναίσθησις τῆς ἀμαρτωλότητος, ἀληθινή μετάνοια καί εἰλικρινής ἐξομολόγησις.

Ὅ,τι ἀμαρτίες καί νά ἔχομε διαπράξει εἰς τήν ζωήν μας, συγχωροῦνται διά τῆς μετανοίας καί τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ὅλες οἱ ἀμαρτίες συγχωροῦνται. Μόνον ἡ ἀμετανοησία εἶναι ἀσυγχώρητος καί χαρακτηρίζεται ὡς βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος: «Πᾶσα ἀμαρτία καί βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δέ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ... οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι» (Ματθ. ιβ', 31-32). Λέγουν οἱ Πατέρες, ὅτι ἡ βλασφημία αὕτη ταυτίζεται καί μέ τήν ἀμετανοησίαν, διότι τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Αὐτό πού χορηγεῖ τήν σώζουσαν Τριαδικήν Χάριν. Ἡ Θεία Χάρις μᾶς σώζει, μᾶς λυτρώνει, μᾶς δικαιώνει καί μᾶς ἀγιάζει. Ἀμετανοησία σημαίνει ἄρνησιν τῆς Θείας Χάριτος. Δι' αὐτό - ἐκτός ἄλλων ἀρνήσεων..., πού δέν εἶναι τοῦ παρόντος νά ἀναφέρωμε - καί αὕτη ἡ ἄρνησις ἀποτελεῖ προσβολήν καί βλασφημίαν κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ ἀκάθαρτος νοῦς δέν ἠμπορεῖ νά εἶναι δεκτικός τῆς θείας Χάριτος. Μέ τήν κάθε ἀμαρτίαν, τήν μικρήν ἢ τήν μεγάλην, ἀπομακρυνόμεθα ἀπό τόν Χριστόν, πού εἶναι ἡ ὄντως Ζωή, καί ἔτσι ἐκπίπτομε τῆς Θείας Χάριτος. Ἡ ἀμετανοησία εἶναι ἀσυγχώρητη, διότι ἡ Θεία Χάρις πού ὀδηγεῖ τόν ἀμαρτωλόν εἰς τήν μετάνοιαν, δέν ἐνεργεῖ αὐθαίρετα, ἀλλά ζητεῖ καί τήν ἀνθρωπίνην συγκατάθεσιν καί συνεργεῖαν.

Διά τήν ἔμπρακτον μετάνοιαν, οἱ ὀλιγοῖρες καί οἱ χλιαρότητες, οἱ ἀναβολές καί οἱ ἀμφιβολίες, ὅπως καί οἱ πολλές δικαιολογίες, πιθανόν νά ἀποβοῦν δι' ὄλους μας ὀλέθριες καί καταστρεπτικές μέ τραγικήν συνέπειαν τόν αἰώνιον θάνατον τῆς ψυχῆς μας, δηλαδή τήν Κόλασιν.

Τήν βρωμίαν καί τήν δυσωδίαν ἀπό τόν βοῦρκον πού ζοῦμε, καθαρίζουν ἡ μετάνοια καί ἡ Ἱερά Ἐξομολόγησις. Ἡ Ἐξομολόγησις εἶναι ἓνα ἀπό τά ἑπτὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Διάβολος, ἐκτός τῶν ἄλλων, θά μᾶς φέρη ἐντροπήν εἰς τήν σκέψιν καί μόνον ὅτι μέ τήν μετάνοιαν χρειάζεται ἐξομολόγησις. Λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Ἡ ἐντροπή δόθηκε ἀπό τόν Θεόν, διά νά μᾶς συγκρατῆ ἀπό τόν κατήφορον τῆς ἀμαρτίας. Καί ὁμως, αὐτό τό δῶρον τό ἐπῆρε ὁ Διάβολος καί τό ἔκαμε ἐμπόδιον διά τήν μετάνοιαν καί τήν Ἱεράν Ἐξομολόγησιν». Λέγει ὁ Ἱερός Πατήρ: «Ἡ ἀμαρτία ἔχει τήν ἐντροπήν καί ἡ μετάνοια τήν παρρησίαν. Ἡ ἀμαρτία ἔχει τό σάπισμα, ἔχει τήν αἱμορραγίαν καί τόν θάνατον, ἐνῶ ἡ μετάνοια προκαλῆ τήν πλήρη θεραπείαν. Τήν τάξιν αὐτήν τήν ἀντέστρεψε ὁ Σατανᾶς καί ἔδωσε τήν παρρησίαν καί τόν κομπασμόν εἰς τήν ἀμαρτίαν καί τήν ἐντροπήν εἰς τήν μετάνοιαν. Καί ὁμως, πρέπει νά ἐντρεπώμεθα, ὅταν ἀμαρτάνωμε καί ὄχι ὅταν ἐξομολογούμεθα. Εἰς τήν μετάνοιαν εὐρίσκεται ἡ θεραπεία καί κατακτᾶται ἡ σωτηρία».

Ἐνα ἄλλο βασικό θέμα πού ἐπισημαίνουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶναι τό θέμα τῆς ἀπογνώσεως καί τῆς ἀπελπισίας. Καί ἂν εἰς αὐτές προστεθοῦν καί ἐνοχές, τύψεις, κλπ., τότε ἡ ψυχική κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου γίνεται τραγική. Καί αὐτό, διότι σκοτίζεται ὁ νοῦς, θολώνει τό μυαλό καί μειώνονται κατά πολύ οἱ ψυχικές ἀντιστάσεις. Ὁ Διάβολος, μέσῳ τῶν λογισμῶν, μᾶς λέγει συνεχῶς: «Δέν ὑπάρχει πλέον σωτηρία. Δέν ὑπάρχει ἐλπίδα νά σωθῆς, ἄδικα ἀγωνίζεσαι. Τά ἴδια θά κάνης πάλι, κοροϊδεύεις τόν Θεόν. Ὁ Θεός σέ ἀποστρέφεται, κλπ.». «Ἄφοῦ συνέχεια πίπτωμε εἰς τά ἴδια καί τά ἴδια, ποῖος ὁ λόγος, μᾶς λέγει, νά συνεχίσωμε νά ἀγωνιζώμαστε;». Ὁ δαίμονας ἐπισταμένως ἐργάζεται διά νά μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τήν ἀπόγνωσιν.

Καμμία ἀμαρτία δέν εἶναι μεγαλύτερη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὅλες συγχωροῦνται ἀρκεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἔγκαιρα καί ἔγκυρα, νά μετανοήσῃ. Ἡ μετάνοια ἐπαναφέρει, ἐπανορθώνει, ἀνορθώνει. Μέ

τίς ἐνοχές, τίς τύψεις καί τήν ἀπελπισίαν, δέν ἐπιτυγχάνεται ποτέ ἡ μετάνοια. Ὁ Θεός πάντοτε μᾶς περιμένει, δέν μᾶς ἀπαρνιέται ποτέ καί δέν πρέπει ποτέ νά ἀπελπιζώμεθα. Δέν ἐπιτρέπεται ἡ ἀπελπισία.

Ἐρωτᾷ ὁ Μέγας Βασίλειος: «Ἄραγε ποιά εἶναι τό ὄριο τῶν ἁμαρτιῶν πού ἡμπορεῖ νά ἐλπίζει ὁ ἁμαρτωλός εἰς τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, μέσω τῆς μετανοίας του;». Καί ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος ἀπαντᾷ ὡς ἑξῆς: «Ἐάν ἦταν δυνατόν νά ἀριθμήσωμε τό πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ καί νά μετρήσωμε τό μέγεθος τοῦ θείου ἐλέους, τότε μόνον θά ἀπελπιζώμεθα ἀπό τίς ἰδικές μας ἁμαρτίες. Τά ἁμαρτήματά μας ἡμποροῦμε νά τά μετρήσωμε. Ἐπειδή ὁμως τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄπειρον καί τά σπλάχνα τῶν οἰκτιρμῶν Του ἀναρίθμητα, δι' αὐτό καί δέν μᾶς ἐπιτρέπεται ἡ ἀπόγνωσις. Οὔτε οἱ ἐνοχές μᾶς ἐπιτρέπονται, οὔτε ἡ ἀπελπισία. Τότε, τί πρέπει νά κάνωμε ὅταν ἁμαρτάνωμε, καί μάλιστα θανάσιμα; Νά ἀποκτήσωμε τήν ἐπίγνωσιν τῆς Θείας εὐσπλαχνίας καί νά μισήσωμε τίς ἁμαρτίες μας μέ ὄλην μας τήν καρδίαν. Καί τότε, διά τῆς μετανοίας, ἡ ἄφεσις εἶναι βεβαία, ἀφοῦ παρέχεται δωρεάν ἀπό τό Πανάγιον Αἷμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Δέν πρέπει νά μᾶς πιάνη ἀπελπισία».

Ἐπίσης, εἰς μίαν πολύ παρηγορητικήν ἐπιστολήν πρός ἐκπεσοῦσαν ψυχήν, μεταξύ ἄλλων, γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος: «Ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, ἀδελφή μου ψυχή, ἄς ἀνυψώσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπό τήν πτώσιν καί ἄς μὴν ἀπελπιζώμεθα, μέ τήν προϋπόθεσιν ὁμως, ὅτι θά ἀπομακρυνθοῦμε γρήγορα ἀπό τό κακό. Ὁ Χριστός ἦλθε εἰς τόν κόσμον διά νά σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. "Δεῦτε προσκυνήσωμεν καί προσπέσωμεν Αὐτῷ καί κλαύσωμεν ἐνώπιον Αὐτοῦ", μᾶς λέγει ὁ Ψαλμωδός (Ψαλμ. 94, στ'). Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βοᾷ καί κράζει προσκαλῶντας ὅλους μας εἰς μετάνοιαν. Ὑπάρχει ὁδός σωτηρίας, ἐάν θέλωμε, ἀφοῦ ὁ Θεός εἶναι Ἐκεῖνος πού ἀφαιρεῖ κάθε δάκρυ ἀπό τά πρόσωπα ὄλων ἐκείνων πού ἀληθινά μετανοοῦν. Ἐτοιμος εἶναι ὁ μέγας Ἰατρός τῶν ψυχῶν νά σοῦ θεραπεύσῃ τό πάθος. Ἐκείνου λόγια εἶναι καί ἐκεῖνο τό γλυκύτατον καί σωτήριο Στόμα εἶπεν: «Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ ἄλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν» (Λουκ. ε', 31-32).

Ὁ Κύριος εἶναι ἐκεῖνος πού θέλει νά σέ καθαρῶσιν ἀπό τόν πόνον καί τό πῦρον τῆς πληγῆς καί νά σοῦ δείξῃ φῶς μέσα στό σκοτάδι. Ἐσένα ζητεῖ ὁ Ποιμὴν ὁ καλός, ἐγκαταλείψας τά μὴ πεπλανημένα. Ἐάν

παραδῶσης τόν ἑαυτόν σου εἰς Αὐτόν, δέν θά διστάσῃ καί δέν θά ἀπαξιωθῆ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος νά σέ κρατήσῃ ἐπάνω εἰς τούς ἰδικούς Του θεϊκοῦς ἔθιμους, καταχαρούμενος πού βρῆκε τό πρόβατον τό ἀπολωλός. Ὁ Θεός Πατέρας στέκεται καί περιμένει τήν ἐπάνοδόν σου ἀπό τήν πλάνην τῆς ἁμαρτίας. Μόνον νά ἐπιστρέψῃς καί ἐνώ θά εἶσαι ἀκόμη μακρῶς, θά τρέξῃ καί θά πέσῃ εἰς τόν τράχηλόν σου καί θά ἀγκαλιάσῃ μέ Πατρικούς ἀσπασμούς τήν καθαρισμένην ἤδη ἀπό τήν μετάνοιαν ψυχὴν σου. Καί θά τήν ἐνδύσῃ μέ τήν πρώτην πάλλευκην στολήν καί θά σοῦ βάλῃ δακτυλίδι εἰς τό χέρι καί ὑποδήματα εἰς τούς πόδας, πού ἐπέστρεψαν ἀπό τόν κακόν δρόμον τῆς ἁμαρτίας εἰς τόν δρόμον τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐλευθερίας. Καί θά ἐξαγγεῖλῃ ἡμέρα χαρᾶς καί εὐφροσύνης εἰς τούς ἰδικούς Του ἀγγέλους καί Ἁγίους εἰς τόν Οὐρανόν καί θά ἐορτάσῃ μέ κάθε λαμπρόν τρόπον τήν σωτηρίαν σου. «Ἀμήν γάρ λέγω ὑμῖν, ὅτι χαρά γίνεται ἐν οὐρανῶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι» (Λουκ. ιε', 10). Καί ἂν δι' αὐτό παραπονεθῆ κάποιος ἀπ' αὐτούς πού νομίζουν ὅτι στέκονται καλά καί εἶναι δίκαιοι, Αὐτός ὁ Πανάγαθος Θεός θά ἀπολογηθῆ διά ἐσένα λέγοντας «ἔπρεπε καί σύ νά εἶχες χαρῆ καί εὐφρανθῆ, διότι ἡ ψυχὴ αὐτῆ ἦταν νεκρὴ καί ἀνεστήθη, χαμένη δέ καί εὑρέθη» (Λουκ. ιε', 24)».

Ἡ μετάνοια συνυφαίνεται μέ τήν Ἐξομολόγησι καί ἀπαλλάσσεται ὁ ἐξομολογούμενος ἀπό τό βάρος τῶν ἁμαρτιῶν. Ἡ ἐξομολόγησις δέν γίνεται ἀπό καλή συνήθεια, διά τό καλόν, διά τό ἔθιμον, ἀπό φόβον μήν μᾶς τιμωρήσῃ ὁ Θεός, κλπ. Ἡ ἐξομολόγησις εἶναι βαθειά ἀνάγκη τῆς μετανοημένης ψυχῆς, ταπεινὴ κατάθεσις τοῦ βάρους τῶν πλημμελημάτων τῆς. Ἡ Ἐξομολόγησις πού γίνεται μέ συντριβὴν καί δάκρυα εἶναι ἡ ἀνανέωσις τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος. Δι' αὐτό καί καλεῖται "λουτρό δακρύων" ἢ "δεύτερο Βάπτισμα". Ἐνδεικτικὰ τῆς ἀληθινῆς μετανοίας εἶναι: Ἡ συντριβή, τὰ δάκρυα, ἡ ἀποστροφή πρὸς τήν ἁμαρτίαν καί ὁ πόθος ἀγίας ζωῆς. Ἡ θεία Χάρις θά ξεσκοτίσῃ τήν καρδιά, θά δυναμώσῃ τήν θέλησιν, θά φωτίσῃ τόν νοῦν, πού εἶναι διαρκῶς ἐσκοτισμένος, θά προκαλέσῃ συντριβὴν, θά φέρῃ μετάνοιαν, θά ὀδηγήσῃ τόν ἁμαρτωλόν εἰς τό ἐπιτραχήλιον τοῦ Πνευματικοῦ.

Πῶς θά μετανοήσῃ κανεὶς; Πῶς θά ἀρχίσῃ; Χρειάζεται νά ξεποσιάσῃ κατ' ἀρχάς, νά ξελαχανιάσῃ ἀπὸ τό καθημερινό τρεχαλιτό, τό κυνηγητό τῆς ἡδονῆς, νά στραφῆ πρὸς τὰ μέσα του,

νά κινηθῆ ἀπό τήν συνεχή ἑτεροπαρατήρησι εἰς τήν αὐτοπαρατήρησι, ἀπό τόν σχολιασμόν- κουτσομπολιό τῶν πάντων εἰς τήν συνομιλίαν μέ τόν ἄγνωστον ἑαυτόν του. Νά σκύψη λίγο μέσα του, νά σκάψη ἐντός του, νά δῆ τίς δυνάμεις, τίς δυνατότητες, τά ὄρια, τίς ἀντοχές, τά δοθέντα τάλαντα. Χρειάζεται περισυλλογή, αὐστηρός αὐτοέλεγχος, ἐπιείκεια καί κατανόησις τῶν ἄλλων.

Μετανοεῖ ὁ ἄνθρωπος, διότι ἐλπίζει ὅτι θά λάβῃ ἀπό τόν Θεόν τήν συγχώρησιν. Καί ἔτσι εἶναι εἰς τήν πραγματικότητα. Παραδεχόμενος ὁ ἄνθρωπος εἰλικρινά τήν ἁμαρτωλότητά του, ἀναγνωρίζει καί ὁμολογεῖ τήν ἀδυναμίαν του. Ἡ γνῶσις τῆς ἀδυναμίας εἶναι δύναμις. Ἡ παραδοχή τῆς ἥττας εἶναι νίκη. Ἡ δίχως δικαιολογίες συναίσθησις τῆς παραβατικότητος, ἀνυπακοῆς καί καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας, ὀδηγεῖ εἰς τήν μετάνοιαν. Ἔλεγε ὁ Γέροντας Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης: «Ὅποιος συνέχεια δικαιολογεῖται, ἔχει Γέροντά του τόν Δαίμονα».

Εἶναι σημαντικό ἡ ἐξεύρεσις ἑνός διακριτικοῦ Πνευματικοῦ Πατρός πρὸς ὀρθήν καθοδήγησιν, μακρυνά ἀπό ὑπερβολές, ἀκρότητες, συναισθηματισμούς καί νοσηρότητες. Ἡ ἀγωγή πού δίδει ὁ πνευματικός συνδράμει εἰς τό ξεκαθάρισμα πολλῶν πραγμάτων, εἰς τήν εἴσοδον εἰς τήν οὐσίαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, εἰς τήν γνῶσιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας δέν εἶναι ἕνας ὠραῖος καί ἱερός θρησκευτικός ὀργανισμός, ἕνα σωματεῖο κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἕνας χῶρος ὅπου περνᾶμε εὐχάριστα, ἀποδεχόμενοι, συζητῶντας καί χαμογελῶντας συνέχεια, ὅπου ἱκανοποιοῦνται συναισθήματα, καταξιωνόμαστε, κλπ.

Ὁ πνευματικός συνδέει τόν ἐξομολογούμενο μέ τόν Χριστόν καί ὄχι μέ τόν ἑαυτόν του. Προσεύχεται δι' αὐτόν, ἀκόμη καί ὅταν παρακούῃ, ἴσως τότε πιά πολύ. Ἡ ὑπακοή δέν ἐπιβάλλεται, δέν ἔχει σχέσι μέ στρατιωτική πειθαρχία. Ἡ ὑπακοή βοηθᾷ εἰς τήν ταπείνωσιν, εἰς τήν ἐκκοπήν τοῦ νοσηροῦ ἰδίου θελήματος. Ὁ προσευχόμενος καί μέ διάκρισιν Πνευματικός Πατήρ εἶναι ἀπαραίτητο νά ἠμπορῆ νά διακρίνῃ τό θεϊκό ἀπό τό δαιμονικό, τό ἀγγελικό ἀπό τό ἀνθρώπινο, τό πνευματικό ἀπό τό ὑλικό, τό ψυχικό ἀπό τό σωματικό, τό ψυχολογικό ἀπό τό νευρολογικό, τό ψυχιατρικό ἀπό τό νευρικό, τό ἀγχωτικό ἀπό τό ἀνυπόμονο, καί πολλά ἄλλα παρόμοια. Ἡ τυχόν ἀδιακρισία τοῦ Πνευματικοῦ Πατρός θά δημιουργήσῃ σύγχυσιν καί σοβαρὴν πνευματικὴν ζημίαν, πού ἠμπορεῖ πολύ νά ταλαιπωρήσῃ καί τόν ἐξομολόγο καί τόν

έξομολογούμενο. Ἡ σύγχυσις τῆς ἀκριβοῦς διαγνώσεως, π.χ. ἓνα πρόβλημα ψυχολογικό νά θεωρηθῆ ὡς δαιμονισμός, θά δημιουργήσῃ μεγαλύτερες περιπλοκές, καθυστερήσεις καί ταλαιπωρίες. Ὁ εἰλικρινά μετανοημένος ἄνθρωπος δέν ἔχει ψυχολογικά προβλήματα μειονεξιῶν, διχασμῶν, ἀνικανοποιήτων καί ἀνολοκληρῶτων καταστάσεων, συναισθηματικῶν ἀσταθειῶν, φοβιῶν, καχυποψιῶν καί λοιπῶν κουραστικῶν παρομοίων πραγμάτων.

Εἶναι σημαντική ὅπωςδήποτε ἡ πνευματική καθοδήγησις, βοήθεια καί συνδρομή ἐμπείρου καί διακριτικοῦ Πνευματικοῦ Πατρός εἰς τήν ἀνόρθωσιν τοῦ πνευματικοῦ τέκνου. Ἡ μεγάλη μάχη ὅμως, δίδεται ἐντός τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος θά πρέπει νά ἀπομακρυνθῆ ἀπό τήν δουλείαν τῶν παθῶν, νά ἐνισχυθῆ ἀπό τίς εὐχές τῆς Ἐκκλησίας καί νά ἀγωνισθῆ ὑπομονετικά καί ἐπίμονα διά τήν ἀπαλλαγὴν ἀπό τίς ἀμαρτωλές ἐνθυμήσεις, μνήμες καί προσβολές, ἀγαπῶντας ὄλο καί πιά πολύ τόν Χριστόν. Ὅλα αὐτά φυσικά γίνονται ἐλεύθερα καί αὐτοπροαίρετα καί δέν ὑπάρχει κανένα νόημα εἰς κανένος εἴδους ἐξαναγκασμόν. Ποτέ δέν ἐπιτρέπεται νά ἐκβιάσωμε κάποιον νά ἐξομολογηθῆ. Ἡ ἐξομολόγησις εἶναι ἱερόν Μυστήριον καί πρᾶξις ἐλευθερίας. Προηγῶνται τῆς μετανοίας ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀμαρτίας καί ἡ συνειδητοποίησις τῆς ἀμαρτωλότητος. Ἀκολουθεῖ ἡ λύπη διά τήν ἀμαρτίαν. Ἐπεταί ἡ ἐξομολόγησις μέ καρδίαν συντετριμμένην καί πνεῦμα ταπεινωμένον καί ἀπόφασιν διά μόνιμον ἀποχὴν ἀπό τό κακόν. Ἐλεύθερα καί αὐτόβουλα ἐπιλέγει ὁ ἀμαρτωλός τήν μετάνοιαν καί πλουτίζει ἀπό τά ἀγαθά τῆς εἰρήνης. Μέ τήν μετάνοιαν καί τήν ἐξομολόγησιν «δίδεται» ἡ συγχώρησις ὅλων τῶν ἀμαρτημάτων. Διά τῆς ἀφέσεως αὐτῆς, ἐπανερχεται ὁ μετανοήσας ἀμαρτωλός εἰς τήν κατάστασιν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ὅλες οἱ ἀμαρτίες, μικρές ἢ μεγάλες, θανάσιμες καί μή, ἐξαλείφονται.

Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος λέγει: «Δέν περιμένει ὁ Θεός νά περάσῃ χρόνος ἀπό τήν μετάνοιαν. Ὁμολόγησες τήν ἀμαρτίαν σου μέ εἰλικρίνειαν; Δικαιώθηκες καί συγχωρέθηκες. Μετενόησες ἀληθινά; Ἐλεήθηκες. Δέν χρειάζεται πολὺς χρόνος. Αὐτή εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ ἄπειρη μακροθυμία καί φιλανθρωπία».

Ἄν ἡ ψυχὴ τοῦ μετανοοῦντος γεμίσῃ παράκλησιν-παρηγορίαν ἀπό τό Πανάγιον Πνεῦμα καί φωτισμόν, τότε οὐδεμία τοῦ δαίμονος

προσβολή ή τής κακίας του κόσμου επίθεσις ήμπορεί νά διαταράξη τήν ψυχικήν υγείαν πού απέκτησε μέ τό λουτρόν τών δακρύων τής εξομολογήσεως καί τής μετανοίας. Ο μετανοών είναι επί πλέον μέλος του Σώματος τής Εκκλησίας του Χριστού καί κοινωνός τής Θείας Χάριτος.

Λέγουν οί Πατέρες, ότι όταν ο Θεός σου έχη συγχωρήσει καί τίς πιο βαρειές σου θανάσιμες άμαρτίες, έσύ χάριν τής ψυχικής σου ασφαλείας, νά τίς έχης πάντοτε έμπρός εις τούς όφθαλμούς σου. Γιατί όποιος θυμάται τά σφάλματα του παρελθόντος, άποτρέπεται από μελλοντικές παρεκτροπές, καί όποιος πονάει άληθινά διά τά πρώτα του λάθη, προφυλάσσει όπωςδήποτε τόν έαυτόν του από τήν επανάληψιν των. Δι' αυτό καί ο Δαυίδ λέγει καί όμολογεϊ: « ...ότι τήν άνομίαν μου έγώ γινώσκω, καί ή άμαρτία μου ένώπιόν μου έστι διά παντός» (Ψαλμ. ν', 5).

Η μετάνοια είναι έργον τής Θείας Χάριτος. Όταν ή Χάρις του Θεού φωτίση τάς ψυχάς μας, τότε βλέπομε τήν έσωτερικήν έρήμωσιν, τά πάθη, τάς άμαρτίας μας. Η Θεία Χάρις ξυπνά τήν κοιμισμένην, τήν πωρωμένην συνειδησίμ μας καί ενεργοποιεϊται ή προαιρέσις μας διά έναν άγώνα ειλικρινουός μετανοίας. Η άληθινή μετάνοια είναι ο ασφαλής δρόμος, πού μάς ένδυναμώνει, μάς φωτίζει, μάς χαριτώνει καί μάς οδηγεί εις τήν Βασιλείαν του Θεού. Δι' αυτό καί οί Άγιοί μας τόσον έντονα έζητοῦσαν από τόν Θεόν: «Δώρησαί μοι μετάνοιαν όλόκληρον».

Μετάνοια άληθινή σημαίνει, όχι απλά απομάκρυνσιν τής άμαρτίας, αλλά μίσος τής άμαρτίας καί αγάπη τών ένθέων άρετών. Η μετάνοια, κατά τόν Άγιον Γρηγόριον τόν Παλαμάν, δέν έξαντλεϊται εις τό μίσος τής άμαρτίας, αλλά καί εις τήν αγάπην τής άρετης. Μόνος ο άνθρωπος είναι αδύναμος νά τό καταφέρη. Έτσι, συνδράμει ουσιαστικά ο ίδιος ο Χριστός, ο Θεάνθρωπος. Όσον αγαπάμε τόν Χριστόν, τόσον βοηθούμεθα νά μισοῦμε τήν άμαρτίαν. Η σύνδεσις του ανθρώπου μέ τόν Χριστόν δημιουργεί προσωπικήν αναγέννησιν, στολισμόν τής ψυχής από τήν ύψοποιόν ταπεινώσιν καί άπαλλαγήν από τήν ρίζαν του κακού καί τήν έωσφορικήν ύπερηφάνειαν.

Ο μετανοημένος άνθρωπος πιστεύει, αγαπά καί έλπίζει. Η μετάνοια είναι βασική καί μεγάλη άρετή, επάνω εις τήν όποιάν οίκοδομεϊται ή

πνευματική ζωή του πιστού. Μόνον ο μετανοημένος ήμπορεί νά επικοινωνή μέ τόν Θεόν. Πρόκειται γιά μεγάλο δῶρον του Θεού εἰς τόν ἄνθρωπον. Εἶναι μία τρανή ἀκόμη ἀπόδειξις τῆς ἀφατῆς καί φιλόστοργης φιλανθρωπίας του Παναγάθου Θεού Πατέρα καί Πλάστη. Δέν ἀπομένει ἄλλο ἀπό τό νά ἀποδεχθῆ αὐτοβούλως ὁ ἄνθρωπος τήν πρόκλησιν καί πρόσκλησιν πρός ἀπόλαυσιν τῶν πολλῶν ἀγαθῶν τῆς μετανοίας. Ἡ ἀντίδρασις, ἡ ἀντίθεσις καί ἡ ἀπόδρασις του ἀνθρώπου ἀπό τό εὐγενές αὐτό προσκλητήριον τόν καταταλαιπωρεῖ καί τόν καταστρέφει.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα του ζῶντος Χριστοῦ, ἡ κοινωμία τῶν Ἁγίων, ἡ μόνη ὁδός τῆς κατά Χάριν θεώσεως τῶν μετανοούντων. Ἡ πορεία τῆς ἀνορθώσεως διά τῆς μετανοίας, τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπό τήν δουλείαν τῶν παθῶν καί τῆς ἀσκήσεως διά τήν ἐργασίαν τῶν θείων ἐντολῶν, εἶναι πορεία τῶν ἁγίων καί θεουμένων ὑπάρξεων. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τονίζει τά ἐξῆς: «Ἐάν κάθε ἄνθρωπος δέν ήμπορῆ νά φθάσῃ τούς Ἁγίους καί τά μεγάλα καί θαυμαστά ἐπιτεύγματα πού χαρακτηρίζουν τήν ζωήν των καί εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀμίμητα, ήμπορεῖ ὁμως καί πρέπει νά τούς ὁμοιάσῃ καί νά τούς ἀκολουθήσῃ εἰς τήν πορείαν τῆς ζωῆς των πρός τήν μετάνοιαν». Καθημερινά «πολλά πταίμεν ἄκοντες» καί μοναδική ἐλπίδα σωτηρίας δι' ὅλους μας παραμένει ἡ ἀνάνηψις καί ἡ βίωσις τῆς «διηνεκοῦς μετανοίας», κατά τόν Ἅγιον Γρηγόριον τόν Παλαμᾶν(7).

Ἐπίσης, δέν πρέπει ποτέ νά κρίνωμε, οὔτε νά περιφρονοῦμε κανέναν. Λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Ἄν βλέπῃς τόν ἀδελφόν σου εἰς τόν δρόμον τῆς ἀμαρτίας, ρίψε εἰς τούς ὄμους του τόν μανδύαν τῆς ἀγάπης σου».

Εἰς τά σπλάχνα οἰκτιρμῶν πού ζητοῦμε ἀπό τόν Θεόν διά τά ἰδικά μας ἀμαρτήματα, ὀφείλομε νά καταθέσωμε καί τήν ἰδικήν μας εὐσπλαχνίαν πρός τούς συνανθρώπους μας. Καί ἄς μὴν λησμονοῦμε, ὅτι εἴμεθα ὅλοι ἀμαρτωλοί καί φέρομε μέσα μας τήν ἀνθρωπίνην πεπτωκυῖαν φύσιν μας, τήν πεσμένην φύσιν μας. Εἰς τό σφάλμα πού ἔπεσε σήμερα κάποιος, αὔριο μπορεῖ νά πέσωμε ἐμεῖς. Νά ἀγαπᾶμε τόν ἀμαρτωλόν καί νά μισοῦμε μόνον τήν ἀμαρτίαν, ὅπως λέγει καί ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἡ συγχωρητικότητα εἶναι χαρακτηριστικόν τῶν ἀληθινῶν μετανοημένων ἀνθρώπων.

Τό κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας θά πρέπη πάντα νά εἶναι "περί

μετανοίας". Αυτό ήταν τό κήρυγμα όλων τῶν Προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἕως καί τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Αυτό ήταν καί τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, λέγει χαρακτηριστικά πὼς ἡ ἀληθινή μετάνοια εἶναι ἀρχή, μέση καί τέλος τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς. "Ὅλοι, μά ὅλοι, ἔχομε ἀνάγκην μετανοίας, διότι "οὐδεὶς ἀναμάρτητος".

Λέγει ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος: «Ἡ μετάνοια δέν τελειώνει ποτέ. Ἡ μετάνοια εἶναι ἡ ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες τίς ἀρετές καί τό ἔργον της δέν ἴσχυται νά τελειώσῃ, παρά μόνον τήν ὥραν τοῦ θανάτου. Δι' αὐτό ἡ μετάνοια χρειάζεται πάντοτε εἰς ὅλους καί δέν ὑπάρχει κανένας ὅρος τελειώσεως τῆς μετανοίας. Διότι καί αὐτῶν τῶν τελείων ἀνθρώπων ἡ τελειότης εἶναι ἀτελής. Δι' αὐτό καί ἡ μετάνοια δέν περιορίζεται σέ ὀρισμένους καιρούς, οὔτε σέ ὀρισμένες πράξεις, ἀλλά συνεχίζεται ἕως τήν ὥρα τοῦ θανάτου».

Ἡ μετάνοια εἶναι κατάστασις ἐμπόλεμος, ἕνας πόλεμος διαρκῆς καί ἀκατάπαυστος κατὰ τῶν τριῶν ἐχθρῶν μας, τοῦ ἑαυτοῦ μας, τοῦ Διαβόλου καί τοῦ κόσμου. Ὁ μεγαλύτερος ὁμως ἐχθρός εἶναι ὁ ἴδιος μας ὁ ἑαυτός. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά παλεύῃ μέ τόν ἴδιον τόν ἑαυτόν του, δηλαδή μέ τά πάθη του. Ὅποιος ἐνίκησε τόν ἑαυτόν του, δέν ἔχει νά φοβᾶται κανέναν ἀντίπαλον. Εἶπε Γέρων: «Εἰς ὅλην μου τήν ζωὴν ἐπάλαυσα μέ τόν ἑαυτόν μου, διὰ νά σώσω τόν ἑαυτόν μου ἀπὸ τόν ἑαυτόν μου».

Ἡ μετάνοια εἶναι διαρκῆς. Ὁ Ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος λέγει: «Καί ἂν χίλια χρόνια ζήσωμε στήν γῆ, ποτέ δέν θά μπορέσωμε τέλεια νά κατανοήσωμε τήν μετάνοια, ἀλλά ὀφείλομε καθημερινά νά βάζωμε ἀρχήν εἰς αὐτήν καί νά ἀγωνιζώμεθα».